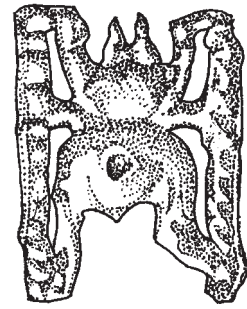

Л. А. Залізняк

СТАРОДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Київ: Темпора, 2019, 640 с.

Україна належить до числа найбагатших на різноманітні пам'ятки археології країн Європи, що свідчить про бурхливу історію регіону в далекому минулому. Подібної кількості і різноманітності археологічних пам'яток не знає жоден інший регіон Східної Європи. З давніх давен територією України з середземноморського півдня на лісову північ поширювалися різноманітні новації, а з Азії степовим коридором в Європу сунули войовничі орди кочових степовиків. Сотні стародавніх народів жили на українських землях до появи тут власне українців. Вони полишили після себе не лише численні німі археологічні свідчення — стоянки, селища, кургани, а й безцінні культурні надбання, що пізніше стали складовими української етнокультури.

Однак Україна була не лише коридором між різними регіонами Євразії, але й місцем народження культурних явищ континентального масштабу, які протягом тривалого часу визначали культурно-історичний процес на безкраїх просторах Євразії. Саме на українських теренах зародилася індоєвропейська мовна сім'я, народи якої колонізували величезні території Євразії та інші континенти і започаткували пануючу нині в світі європейську цивілізацію. Північно-Західна Україна була батьківщиною слов'ян, які у середні віки розселилися по всій Центрально-Східній Європі. Утворена княжим Києвом держава Русь стала каноном державного будівництва у Східній Європі.

Нажаль широка громадськість в Україні та поза її межами мало знайома з бурхливою стародавньою історією регіону, реконструйованою українськими та зарубіжними вченими на основі багатой археологічної спадщини та історичних джерел. Незнання минулого призвело до поширення квазінаукових, міфічних версій первісної історії України, користь від яких сумнівна, а шкода очевидна.

Ця книга є спробою доступного викладу складних проблем первісної історії Украї-

ни на основі розробок українських вчених та здобутків світової науки. В ній приділена увага ключовим проблемам стародавньої історії людства, які з різних причин не знайшли належного відображення в історичній літературі України. Мається на увазі справжній прорив, який останнім часом зробила світова наука у вивченні проблем планетарних (астероїдних та вулканічних) катастроф, що сталися з планетою і людством у далекому минулому. На межі XX та XXI ст. великий прогрес досягнуто у вивченні проблеми походження людини, у тому числі завдяки успіхам генної антропології. Зроблена спроба подолання нашого відставання від європейської науки на ниві індоєвропеїстики. Тим більше, що більшість індоєвропеїстів світу включає українські степи до батьківщини індоєвропейських народів.

Кілька розділів присвячено маловідомим українському читачеві проблемам способу життя прильодовикових мисливців на мамонтів, бізонів, північних оленів; лісових мисливців післяльодовикової Європи доби мезоліту; катастрофічних повеней часів танення велико-

го льодовика, у тому числі проблемі Чорноморського потоку. Останніми роками в українській археології сталася справжня «неолітична революція», суть якої полягає в радикальній зміні концепції часу і шляхів поширення відтворювального господарства на території України та у прилеглих регіонах Східної Європи. Книга також містить популярне викладення традиційних для первісної історії та археології України проблем скіфо-сарматської археології, походження слов'янських народів, історії тюркомонгольських кочовиків Надчорномор'я епохи середньовіччя.

Книга написана доступно для освіченого читача. Її можна назвати багатоцільовою, оскільки адресована вона різним категоріям українських громадян — науковцям (археологам, історикам, етнологам), студентам-гуманітаріям, а також широкому колу освіченої громадськості України. Така цільова аудиторія пояснюється колом професійних інтересів автора книги, який тривалий час паралельно працює в різних науково-освітніх установах — в Інституті археології НАНУ, у відділі етнології Інституту українознавства МОН, на кафедрі археології НаУКМА.

Вже чверть століття автор читає курси лекцій з археології та первісної історії України в різних університетах, і перш за все в Києво-Могилянській академії. Тому книга видавалася і використовується в якості курсу лекцій з первісної історії України студентами-істориками та археологами. Разом з тим книга є науковим виданням, оскільки більшість її розділів містить оригінальне, авторське бачення вирішення різних наукових проблем первісності. Видання відповідає статусу наукового також з формальної точки зору, оскільки головним

формальним критерієм науковості є наявність бібліографічних посилань.

Над цією книгою її автор працював понад чверть століття — з часів «перебудови», що передувала отриманню Україною незалежності. Видання, яке пропонується громадськості є вже четвертою версією книги. Перша побачила світ під назвою «Нариси стародавньої історії України» у 1994 р. у видавництві «Абрис». Друге видання — «Первісна історія України», що вийшло у «Вищій школі» у 1999 р. було оновлено порівняно з першим більш ніж на 50 %. «Стародавня історія України», Київ: Темпора, 2012 відрізнялася від попередньої версії приблизно на 40 %. В останньому виданні 2019 р. значна частина розділів перероблені і розширені з врахуванням результатів новітніх досліджень, додано багато нових ілюстрацій. Також дописано новий розділ, присвячений історії націогенезу українців.

Попри роки роботи над книгою вона не претендує на вичерпне висвітлення усієї стародавньої історії України, що розпочалася 1 мільйон років тому з появою перших людських істот на теренах України. Надто це тривалий і складний період минулого, щоб охопити усі його численні етапи та сюжети. У книзі висвітлюються ключові, на думку автора, проблеми найдавнішого минулого України до сьогодення включно.

Українська етнокультура сформувалася на основі безцінних надбань, полишених у спадок сотнями стародавніх народів, які жили на українських теренах задовго до появи тут власне українців. Тож знання стародавньої історії України — необхідна передумова об'єктивного розуміння українцями своїх витоків, національної історії та культури.